

TELEMARKS FORSKING

NOTODDEN

Per Ingvar Haukeland
FRA PLASSERING TIL ETABLERING
Et entreprenørskapstilbud til innvandrere i
Notodden kommune

Rapport 06/2003
Telemarksforsking-Notodden

<i>Prosjektnavn:</i> FRA PLASSERING TIL ETABLERING Et entreprenørskapstilbud til innvandrere i Notodden kommune
<i>Rapportnummer:</i> 06/2003
<i>ISBN:</i> 82-7463-099-8
<i>Oppdragsgiver:</i> Aetat og Notodden Utvikling AS
<i>Kontaktperson:</i> Aetat: Magne Løwe Notodden Utvikling AS: Åsmund Groven
<i>Dato:</i> 14.05.03
<i>Prosjektleder:</i> Per Ingvar Haukeland
<i>Medarbeidere:</i> Inger Lise Olsen, Lise Wiik
<i>Prosjektansvarlig:</i> Odd E. Johansen
<p>TELEMARKSFORSKING-NOTODDEN Senter for pedagogisk forskning og utviklingsarbeid Lærerskoleveien 35, 3679 Notodden</p> <p>Telefon: 35 02 66 99 Faks: 35 02 66 98 E-post: tfn@hit.no Web: www.tfn.no</p> <p>Tiltaksnr.: 966 009 012</p>

INNHOOLD

1. BAKGRUNN	4
2. PROSJEKTIDÉ	6
3. GJENNOMFØRING	7
3.1 FORBEREDELSE.....	7
3.2 REKRUTTERING OG SØKNADSPROCESS	7
3.3 DELTAKERE	8
3.4 ORGANISERING	8
3.5 UNDERVISNING.....	8
3.6 PROSJEKTARBEID.....	9
3.7 VEILEDNING.....	9
4. RESULTATER OG ERFARINGER	10
4.1 GENERELT	10
4.2 RESULTATER	10
4.3 ERFARINGER.....	12
4.3.1 <i>Ta personlig kontakt!</i>	12
4.3.2 <i>Bygg opp et sosialt og trygt lærings-/arbeidsmiljø!</i>	12
4.3.3 <i>Gjør ting enkelt!</i>	12
4.3.4 <i>Få til et godt nettverk!</i>	12
4.3.5 <i>Etableringsprosessen gir god språktrening</i>	12
5. OPPSUMMERING	13

1. BAKGRUNN

Telemarksforsking-Notodden søkte i 2002 Aetats jobbskapingprogram og fikk tilslag på et pilotprosjekt i Notodden kommune. Prosjektet har hatt en ramme på 250 000 kr, hvorav 200 000 kr kom fra Aetat og 50 000 kr fra Notodden Utvikling AS (NUAS). På grunn av ulike omstendigheter har gjennomføringen av prosjektet gått over i 2003. Prosjektet ble avsluttet i slutten av mars 2003. Her følger slutt-rapporten for prosjektet.

Pilotprosjektet omhandler utviklingen og gjennomføringen av et opplæringstilbud i entreprenørskap for innvandrere. Utgangspunktet for prosjektet er å se på innvandrere og flyktninger som en ressurs i samfunnet, både sosialt og økonomisk, og hvordan vi best kan ta i bruk denne ressursen. Ofte blir alle innvandrere plassert i samme bås og stemplet som en utgiftspost. Denne negative spiralen er ikke lett å komme ut av, verken for myndigheter eller for innvandrerne selv. En mulig løsning er å fokusere mer på selve etableringsprosessene, og mindre på hvor man skal plassere innvandrerne.

Når det gjelder hva som menes med ”etablering” i prosjektet, så er det nødvendig med en presisering. I entreprenørskapsprosessen skal noe nytt etableres som har verdi for andre. Det vanlige er å snakke om en bedriftsetablering, men vi kan også snakke om andre former for etablering. Det å etablere seg i det norske samfunn er en nyskapende etableringsprosess for innvandrere. Virksomheter som etableres kan da være nettverk, frivillige organisasjoner, foreldregrupper osv. der sosiale verdier skapes. Disse kan spille en viktig rolle i andre former for etablering. Den som skal etablere en bedrift, trenger også et godt nettverk og sosial kapital for at etableringen skal kunne realiseres. Det er også nyskapende for mange innvandrere å etablere seg i eksisterende arbeidsliv. Her kan vi snakke om to typer etableringer. Den ene er etablering i en jobb som samsvarer med de ressursene og talentene innvandrerne har. Den andre er etablering av noe nytt innenfor eksisterende arbeidsplasser, for eksempel et sykkelverksted i tilknytning til en sportsforretning.

Alle etableringsprosesser synes å ha noen fellesnevner. En årsak til at mange innvandrere sliter med å etablere seg i Norge er kompleksiteten på den totale etableringsprosess. Ikke bare skal de etablere seg i et nytt land, i et svært annerledes samfunn og fremmed kultur, men de skal også etablere seg i et arbeidsliv som er svært ulik det de kommer fra. Ved å se på innvandrernes etablering i Norge som en totaletablering er det lettere å se sammenhengen mellom det å lære språk og det å integreres i samfunnet og i arbeidslivet. Etableringsprosessene er også mer krevende i distriktene enn i urbane strøk, for det eksisterende nettverket for innvandrere er mindre. Klarer vi derfor å gjøre den totale etableringsprosessen lettere for innvandrere i distriktene, vil den sosiale og økonomiske verdiskapingen kunne øke. Ved å anvende etableringsperspektivet får vi et mer utdypende perspektiv, hvor fokus blir på det å ”skape” sin fremtid ved å se og forfølge muligheter. Det dreier seg blant annet om å bli jobbskaper i stedet for jobbtaker. Ikke det at alle skal etablere bedrift, selv om det er en god mulighet for mange, men at alle skal se på det å etablere seg i et arbeid man finner meningsfullt og interessant, som noe nyskapende som krever initiativ og engasjement. Det er ikke bare snakk om å få en plass i arbeidslivet eller en rolle i samfunnet. For at ressursene skal benyttes best mulig, dreier det seg om å selv skape sin fremtid – et skift ”fra plassering til etablering”.

Prosjektet på Notodden har fått stor oppmerksomhet lokalt i Notodden kommune, blant annet i media (se vedlegg). Vi håper tilbudet kan bli videreutviklet og prøvd ut også andre steder.

2. PROSJEKTIDÉ

Prosjektets ide var å utvikle en læringsmodell som kan anvendes til å formidle etablererkunnskap til innvandrere. Modellen skal fokusere på entreprenørskapsprosessen, hvor deltakerne selv skal drive frem en etablering. Den skal være situasjonsorientert, personlig og praktisk. Modellen skal veksle mellom teoretisk innsikt og praktisk erfaring på en enkel måte. Modellen bygger på sosial læringsteori og ”mesterlæring” hvor læringen foregår ved å gjøre praktiske ting i sosiale relasjoner. Nettverk er derfor av helt vesentlig betydning. Læringen skal være sosial i den forstand at deltakerne føler både frihet og forpliktelse til å gjennomføre egne etableringer. Den skal videre ha en gjennomgående språkperspektiv, slik at formidlingen og pedagogikken blir tilpasset målgruppen.

Modellen bygger på fem faser, som tilsvarer de fem fasene vi finner i entreprenørskapsprosessen. Disse er:

Fase 1: Situasjonsfasen

Fase 2: Idefasen

Fase 3: Planleggingsfasen

Fase 4: Etableringsfasen

Fase 5: Realiseringsfasen

Vi ønsket at tilbudet skulle omfatte samlinger og gå over 5 hele dager. Disse samlingene skulle ta for seg de 5 ulike fasene i entreprenørskapsprosessen. Deltakerne skulle først kartlegge sin egen situasjon. På bakgrunn av denne kartleggingen skulle de komme frem til en virksomhetside. Ideene må også være realistiske. Det tar lang tid å finne fram til gode ideer. For at en ide skal bli realisert, kreves det omfattende planlegging. Planleggingsfasen er kanskje den de fleste opplever som vanskeligst. Når planleggingen er gjort, er det tid til å etablere en virksomhet hvor ideen kan realiseres. Slike etableringer, som vi har sett, kan være ulike. Til slutt ønsker vi å fremheve realiseringen av prosessen, enten i form av bekreftelse på at ideen var god, dårlig eller at den trenger tid til å modnes.

Intensjonen i prosjektet var at alle deltakerne skulle få erfaring med alle de ulike fasene i entreprenørskapsprosessen.

3. GJENNOMFØRING

3.1 FORBEREDELSE

For å realisere ideen var det viktig med god forberedelse og et samarbeid med ulike aktører lokalt i markedsføringen, gjennomføringen og oppfølgingen av tilbudet. Etablering av et nettverk var noe av det første som ble gjort, både for å drøfte prosjektets innhold og muligheter. Følgende institusjoner var med i nettverket:

- Øst-Telemark etablererkontor
- Partnerskapsavtaleprosjektet-Notodden
- Aetat-Notodden
- Notodden Utvikling AS (NUAS)
- Flyktingetjenesten, Notodden kommune

God kontakt med voksenopplæringsetaten på Notodden resulterte i at en lærer fikk avsatt en del tid til å være med i gjennomføringen av prosjektet. Utover dette ble læreren engasjert i prosjektet på timebasis. Tilbudet ble utarbeidet med et innhold og en pedagogikk tilpasset målgruppen. Voksenopplæringsetaten ga oss også mulighet til å låne egnete lokaler til samlingene.

3.2 REKRUTTERING OG SØKNADSPROSESS

God tid til rekruttering er nødvendig for å få de rette deltakerne. Det første som ble gjort, var å ta kontakt med nettverket for å se om det var grobunn for et slikt tilbud. Det mente de ulike aktørene at det var. Deretter gikk vi ut for å annonsere tilbudet i lokal presse. De som ville være med, skulle skrive en side om seg selv og hva slags type etablering de var interessert i. Dette skulle virke som en slags søknad. I tillegg bygde vi på de kontakter som nettverket har. Flyktingetjenesten skulle ta personlig kontakt for å få folk til å søke. På grunn av sykdom ble dette så og si ikke gjort, og vi fikk bare 2-3 henvendelser i denne første fase av rekrutteringen. Vi forsto det slik at mange oppfattet tilbudet som for avansert og ikke tilpasset deres behov. En orientering om tilbudet var nødvendig. Vi kalte inn til et "åpent møte" hvor det kom over 30 innvandrere fra Notodden kommune. Etter orienteringen ga vi ut informasjon om hvordan de skulle søke for å være med på prosjektet (se vedlegg).

Hensikten med søknadsprosessen var at deltakerne skulle få et eierforhold til prosjektet på bakgrunn av eget initiativ. En viktig del av entreprenørskapsprosessen er å ta ansvar selv for å drive prosessen frem, i samsvar med fokuset "fra plassering til etablering". Søknadene ville også gi oss en indikasjon på hvor de sto språklig sett. Det ble også gitt en mulighet til å levere en muntlig søknad. Da måtte de ta kontakt med prosjektleder for et intervju.

Innen søknadsfristen fikk vi inn 9 skriftlige søknader og 1 muntlig søknad. Alle ble tatt opp til studiet, og vi var igang!

3.3 DELTAKERE

Deltakerne var alle bosatt i Notodden kommune. De kom fra følgende nasjonaliteter:

- 7 fra Somalia
- 1 fra Thailand
- 1 fra Etiopia
- 1 fra Vietnam

Av disse var 5 menn og 5 kvinner. To deltakere, en mann og en kvinne, falt fra tidlig i prosjektet av ulike grunner. De resterende 8 deltakerne ble til en sammensveiset gruppe som motiverte hverandre.

Deltakerne hadde svært ulik språkkompetanse. Noen kunne veldig lite norsk, mens andre kunne mye. I utgangspunktet ønsket vi at deltakerne skulle ha et minimum av språkkompetanse, men i og med at en lærer fra voksenopplæringen deltok gjennom hele kurset, så tok vi også inn deltakere med liten språkkompetanse.

3.4 ORGANISERING

Prosjektet vekslet mellom undervisning, prosjektarbeid og veiledning. Tanken bak er at deltakerne skal praktisere det de lærer og lære gjennom praksis. Derfor var vi i gang med å tenke prosjekt nokså umiddelbart. For at det skulle fungere, var det nødvendig å bruke tid på hvor viktig eget initiativ er for at prosessen skal realiseres. Å etablere seg er krevende og innebærer mye ansvar og jobb, samtidig som det er spennende og gir mye tilbake.

For at deltakerne skulle ha mulighet til å gjennomføre prosjekt, måtte vi ha tid mellom samlingene hvor deltakerne kunne jobbe ut i fra eget initiativ og med veiledning. Vi valgte to uker mellom dagsseminarene til selvstendig prosjektarbeid. For at denne perioden mellom samlingene skulle bli mest mulig forpliktende for deltakerne, skulle de tegne ”partnerskapsavtaler” med en virksomhet lokalt som kunne hjelpe dem i deres etableringsprosess.

Hver deltaker skulle jobbe ut i fra en individuell handlingsplan (se vedlegg). Denne skulle vise målet for den delen av prosessen de jobbet med. Sammen skulle vi komme frem til hva de skulle gjøre i mellom samlingene. Dette ble skrevet under av kursansvarlig. Deretter ble det tatt opp på neste samling igjen, og skrevet under når det ble bekreftet at arbeidsoppgavene ble gjort. Dette bidro til å ansvarliggjøre deltakerne.

3.5 UNDERVISNING

Formen på undervisningen skulle samsvare med det enkle innholdet. Den skulle være tilpasset og lett forståelig. Vi satte mye tid inn på å skape en trygg og god, sosial atmosfære, slik at deltakerne skulle føle seg hjemme og trygge nok til å stille spørsmål.

Vi startet alltid dagen med noe generelt, kanskje noen enkle teoretiske betraktninger, for så å konkretisere teorien gjennom eksempler fra deltakernes egne situ-

asjoner. Undervisningen var svært situasjonsorientert, enten med reelle eller fiktive eksempler. For eksempel, så kunne man eksemplifisere situasjonsfasen og idefasen med utgangspunkt i et problem, en interesse eller en mulighet som følger

Det som ble tatt opp i undervisningen av prosjektleder, ble gjentatt av læreren fra Voksenopplæringen der og da og først i neste samling. Dessuten ble det laget en ordbok for ordene som ble brukt i undervisningen, slik at deltakerne kunne lære seg innholdet ved å studere ordenes betydning (se vedlegg).

En beskrivelse av undervisningsopplegget følger også som vedlegg.

3.6 PROSJEKTARBEID

Deltakerne skulle allerede første dag begynne å tenke på hvilket prosjekt for etablering de ønsket å arbeide med i kurset. Noen gikk allerede svanger med en ide, mens andre hadde mange ideer å ta av. Atter andre hadde ingen ide. Tilbudet var rettet mot alle sammen. Det var ikke avhengig av at deltakerne allerede hadde ideer. Idefasen i kurset var lagt opp slik at vi kunne komme frem til prosjektideer der og da.

Selve prosjektarbeidet bygger på mye av de erfaringer som er gjort med prosjektarbeid i skolesammenheng og i annen pedagogisk kontekst. Læringsaspektet var svært viktig, for det var ikke å forvente at alle skulle etablere seg innen de tre månedene kurset skulle vare. Hensikten var at alle skulle få erfaring med hva det vil si å gå gjennom etableringsprosessen og kartlegge veien videre.

I løpet av de første to samlingene kom vi frem til følgende prosjekter/etableringer:

- En person ønsket å etablere seg som baker, og kanskje innføre produkter fra hjemlandet.
- To personer ønsket å etablere en afrikansk butikk med et variert sortiment av varer.
- En person ønsket å etablere seg innen kjemisk industri på bakgrunn av egen utdanning.
- En person ønsket å etablere en interesseorganisasjon for somaliere i Notodden kommune.
- En person ønsket å etablere seg innen PU-tjenesten.
- En person ønsket å etablere seg innen helse og omsorg sektoren.
- En person ønsket å jobbe med kargo.

3.7 VEILEDNING

På samlingene ble det ikke bare drevet undervisning, men også veiledning. Teorien ble konkretisert gjennom veiledning der og da. Oppgaver ble gitt deltakerne, og de to kursansvarlige gikk rundt og ga veiledning i gruppen. Det ble også gitt individuell veiledning, noe som viste seg å gi best resultater. Deltakerne skulle selv ha ansvar for å ta kontakt med veileder mellom samlingene, men i praksis ble det til at også dette ble gjort i samråd med deltaker og veileder, spesielt der nettverket ble inkludert.

4. RESULTATER OG ERFARINGER

4.1 GENERELT

Vi føler at 10 deltakere var en passende gruppestørrelse for gjennomføring av prosjektet. Vi hadde satt en grense på 12. Med en større gruppe vil det være vanskelig å gi den personlige oppfølgingen som trengs i et slikt prosjekt. At noen faller fra er vanlig. Til sammen var det åtte deltakere som gjennomførte kurset og fikk diplom.

I ettertid var vi tilfreds også med organiseringen av prosjektet. Det at vi hadde 2 uker mellom samlingene, synes å være lang tid i begynnelsen, og vi var usikre på hvor godt deltakerne jobbet selvstendig. Men etter hvert som vi kom lengre inn i etableringsprosessene, følte 2 uker nærmest som kort tid.

4.2 RESULTATER

I det følgende skal vi gi en skisse av hva som kom ut av deltakernes etableringsprosesser:

1) *Etablering innen bakeryrket*

Vedkommende hadde jobbet som baker i hjemlandet i over 18 år. Han hadde svært gode kunnskaper og ferdigheter innen bakeryrket i hjemlandet, men kjente lite til bakeryrket i Norge og hadde liten språkkompetanse. Vi kom frem til at han måtte dokumentere sin egen realkompetanse og deretter komme i dialog med og etablere en praksisordning hos en baker i Notodden. Realkompetansen ble dokumentert ved at han forklarte muntlig og skriftlig hvordan han gikk frem når han skulle bake brød, og deretter skulle han bake brød for kursdeltakerne. Vi fikk kontakt med en lokal baker som var villig til å la vedkommende prøve seg. En viktig del her var oppfølging fra en lærer ved voksenopplæringsetaten og fra flyktningetjenesten. Han fikk prøve seg, og etter en måned klarer han seg bra og ser det som mulig å kanskje innføre noen produkter fra hjemlandet.

2) *Etablering av en afrikansk butikk*

To personer ønsket å etablere en afrikansk butikk, hvor det fantes ulike produkter fra Afrika, samt et sted hvor man fikk servert enkle bakervarer (kanskje i samarbeid med bakeren ovenfor) og afrikansk kaffe. En god del tid ble brukt til å utvikle konseptet og hente inn informasjon og erfaringer fra tilsvarende butikker andre steder. Et besøk ble gjort til Øst-Telemark etablererkontor for å se på økonomien og planleggingen av en slik etablering. Det ble fort klart at vedkommende trengte flere til å være med. Den ene av de to hadde også en privat situasjon som gjorde det vanskelig å sette av mye tid til etableringen, og vedkommende var ikke så engasjert i etableringen som den andre. Da det kom frem hvor tidkrevende en slik etablering ville bli, så bestemte derfor vedkommende seg for å finne noe annet. På bakgrunn av erfaring og interesse fikk vedkommende en jobb innen barnehage. Den andre fortsetter planleggingsprosessen og bygger opp et nettverk for å etablere butikken senere.

3) Etablering innen kjemisk industri

En person hadde høyere utdanning innen kjemi. Vedkommende hadde vært kort tid i Norge og visste ikke hvordan hun skulle gå frem. I samarbeid med Aetat fikk vi laget en ekstra god og utfyllende CV på hennes kompetanse, og deretter drev vi oppsøkende virksomhet. Vi ringte rundt og fikk avtaler med flere virksomheter lokalt som arbeider innen kjemifeltet. En av disse ansatte henne.

4) Etablering av en interesseorganisasjon for somaliere i Notodden kommune

Vedkommende som ønsket å etablere en interesseorganisasjon, har en sentral plass i det somaliske miljøet i Notodden kommune. Ideen var å etablere en organisasjon som gjorde den generelle etableringen i det norske samfunn lettere for somaliere. Videre ønsket organisasjonen å være en brobygger og et bindeledd mellom nordmenn og somaliere i Notodden. Organisasjonen skulle også kjempe for avskaffelse av tvangsekteskap og omskjæring blant somaliere. Et annet interesseområde var hvordan somaliere best kunne etablere seg i arbeidslivet. Her vil de inngå i det nettverket vedkommende som ønsker å etablere en afrikansk butikk, bygger. Organisasjonen skulle også bidra til økt forståelse og hjelp til somaliere i Somalia. Denne organisasjonen ble etablert som en del av kurset, og aktiviteter er nå iverksatt.

5) Etablering innen PU-tjenesten

Vedkommende som ønsket å etablere seg innen PU-tjenesten, ønsket først å arbeide innen rutineproduksjon. Etter hvert som vi gikk dypere inn i situasjonsfasen, var årsaken til dette at vedkommende ikke ønsket å gå noen skole og trodde at eneste stedet man ikke trengte skole, var rutineproduksjon. Om hun selv kunne velge, ville hun aller helst jobbet med psykisk utviklingshemmede. Etter denne avklaringen gikk vi i gang med oppsøkende virksomhet, og fikk en avtale med en PU-bolig. Vedkommende skulle forsøke seg i denne virksomhet en periode, med mulighet for forlengelse.

6) En person ønsket å etablere seg innen helse og omsorgsektoren.

Vedkommende hadde i motsetning til den forrige et ønske om å gå skole og utdanne seg til sykepleier. Vedkommende hadde lite skolegang fra hjemlandet, og vi fikk en partnerskapsavtale med voksenopplæringsetaten om å følge opp en utdanningsløp for vedkommende med grunnskole og videregående opplæring. Vedkommende har startet på denne prosessen nå.

7) En person ønsket å jobbe med kargo

Vedkommende har lang erfaring fra hjemlandet som altnuligmann på flyplass, spesielt med kargo. Notodden har riktignok en liten flyplass, men etter undersøkelser fant vi ut at det var ingen kargovirksomhet der. Posten var et annet sted eller kanskje et flyttebyrå, men vedkommende hadde såpass lite språkkompetanse og innsikt i norsk arbeidsliv at vi i samråd fant ut at det beste var å få seg arbeids erfaring og lære språket. En lokal arbeidsmarkedsbedrift, Nopro AS, har et prosjekt hvor det drives både språkopplæring og arbeidstrening samtidig, noe vi fikk vedkommende inn på, i samarbeid med Nopro, Aetat og voksenopplæringsetaten.

Dette var alle etableringsprosessene som kurset resulterte i.

4.3 ERFARINGER

4.3.1 *Ta personlig kontakt!*

Det er viktig med personlig kontakt for å komme nærmere inn på situasjonen til deltakerne - og dermed også hvilke ressurser, interesser og problemer de har for å realisere det de vil. Dette er krevende og tar lang tid. Samtidig er nettopp dette viktig for å få til god motivasjon.

4.3.2 *Bygg opp et sosialt og trygt lærings-/arbeidsmiljø!*

At deltakerne ser frem til å komme på samlinger og jobbe i prosjekt, er noe som øker motivasjonen. For å få til dette har vi erfart hvor viktig det er at deltakerne føler seg velkomne og trygge. Det at de taes på alvor, hvor vi er genuint interessert i at de skal realisere det de vil, ikke bare plasseres der det er plass, gjør noe med deres engasjement. I tillegg har vi erfart at det å fokusere på det gode humør skaper en ekstra god stemning.

4.3.3 *Gjør ting enkelt!*

Når det gjelder innholdet i kurset, så kan ikke det gjøres enkelt nok. Vi bruker god tid på hver enkelt fase, gjentar så mye som mulig og bruker illustrasjoner (tegninger og bilder). Etableringsprosessen kan for eksempel sammenliknes med noen som setter ut på en ekspedisjon – hvor de drar fra et sted med et mål i sikte, men hvor de må tilpasse ferden etter hvert før de endelig kommer i den havnen de ønsker. Vi kuttet ut faglitteraturen og snakket mer om allmennmenneskelige temaer med utgangspunkt i deltakernes egne situasjoner. Materialet ble tilpasset den enkelte deltakers situasjon. Det er krevende, men fungerer godt, spesielt som del av veiledning.

4.3.4 *Få til et godt nettverk!*

Nettverk er viktig for alle som skal etablere seg, og spesielt er det viktig for flyktninger som ikke har et nettverk slik nordmenn som har vokst opp i Norge har. Vår erfaring er at nettverket ansvarliggjør deltakeren og de som er med i det. Derfor er det viktig å bruke god tid på å bygge opp et godt nettverk med de rette aktørene.

4.3.5 *Etableringsprosessen gir god språktrening*

En interessant erfaring i prosjektet kom på siden av hva prosjektet egentlig dreide seg om. For kurset ga ikke bare deltakerne etablererkompetanse, men det ga deltakerne også språkkompetanse. Deltakerne måtte bruke språket på mange måter, både skriftlig og muntlig. Deltakerne ble flinkere til å lytte, også til hverandre, og de studerte ordenes betydning og bruksmåte, noe som ga dem et utvidet vokabular.

5. OPPSUMMERING

Vi føler at prosjektet har vært vellykket. Det har generert viktig kunnskap og erfaring som kan være nyttig for tilsvarende opplegg andre steder, og den læringsmodellen som ble utviklet som del av kurset, må sies å ha stor overføringsverdi. Vi håper på muligheten til å utvikle modellen videre andre steder.

En viktig suksessfaktor i et slikt opplegg har vært å se deltakerne som potensielle arbeidsskapere, ikke arbeidssøkere. De er med på å skape sin arbeidsplass, hvor det at de ikke har arbeid sees på som en utfordring, ikke en hindring. Den personlige og situasjonsorienterte tilnærmingen har også vært avgjørende. Den har gitt bedre innsikt i de ressurser innvandrere selv besitter og hvilke interesser de har for sin egen totaletablering. En slik tilnærming gir mer motivasjon og et klarere ansvar for deltakerne til å ta tak i og drive frem sin egen etableringsprosess.

Vi håper og tror at erfaringene og kunnskapen i dette prosjektet vil bli videreført i de ulike instansene som jobber med innvandrere i Notodden kommune og som har vært en del av prosjektets nettverk.

Avslutningsvis ønsker vi å takke Aetats jobbskapingprogram og Notodden Utvikling AS for økonomisk støtte, og alle i nettverket som har gjort prosjektet til en suksess.